

ZULÛM¹

وَكَمْ قَصَمْنَا مِنْ قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَأَنْشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا آخَرِينَ ﴿11﴾ فَلَمَّا أَحْسَوْا بِأَسْنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ ﴿12﴾ لَا تَرْكُضُوا وَارْجِعُوا إِلَىٰ مَا أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسَاكِينِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْأَلُونَ ﴿13﴾ قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿14﴾ فَمَا زَالَتْ تِلْكَ دَعْوَاهُمْ حَتَّىٰ جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَامِدِينَ ﴿15﴾

“Biz zulmetmekte olan nice memleketleri kırıp geçirdik ve onlardan sonra başka toplumlar meydana getirdik. Onlar azabımızı hissedince hemen oradan süratle kaçıyorlardı. Onlara, ‘Kaçmayın, o içinde şımartıldığınız bolluğa ve yurtlarınıza dönün. Çünkü sorulacaksınız’ denildi. Eyvah bizlere! Bizler gerçekten zalim kimseler idik, dediler. Biz onları biçilmiş ekin, sönmüş ateş gibi yapıncaya kadar bu feryatları devam etti.”²

Allah Teâla, kâinatta ortaya koymuş olduğu eşsiz denge ve düzeni bozacak, insanlar arasında huzur ve güveni sarsacak, yeryüzünde fitne, fesat ve bozgunculuk çıkartacak eylemleri yasaklamış, her şeyin yaratılış gayesine uygun olarak hareket etmesini arzulamıştır. Rabbimizin koymuş olduğu bu mükemmel düzeni bozan etkenlerin başında hiç şüphesiz zulüm gelir. Çünkü zulüm, doğruluk, hak, adalet, eşitlik gibi erdemlerin yerine, yalan, adaletsizlik, haksızlık, şiddet gibi toplumu derinden sarsacak ve insanlar arasında huzursuzluğa sebep olacak unsurları yerleştirmek, Allah’ın yeryüzünde koymuş olduğu kural ve düzeni bozmak, ilahî sistemin çizdiği sınırların dışına çıkmaktır. İşte bu nedenle Allah, zulmü ve haksızlığı yasaklamış, zalimleri de asla sevmeyeceğini, bunları mutlaka cezalandıracağını ifade etmiştir.

Zulüm yüce Kitabımız Kur’an’da, biri inanç diğeri de ahlak alanında olmak üzere, genel olarak iki anlamda kullanılmaktadır. Bunlardan inanç alanında olan zulüm Kur’an’da, şirk, küfür, yalanlama ve benzeri anlamlara gelmektedir.³ Bu anlamdaki zulüm, doğrudan inanç konusuyla ilgilidir. Zulmün ahlaki boyutu ile ilgili olanı ise; haddi aşmak, başkasının hakkını ihlâl etmek ve çeşitli gayrimeşru yollarla, zorbalıkla başkasına zarar vermek anlamını ifade etmektedir. Bu anlamda zarar verme, daha çok günlük yaşantımızdaki insani ilişkilerde ortaya çıkmaktadır.

Yüce Rabbimiz, zulmün her türlüünü haram kılmış, Müslüman kâfir ayırımı yapmaksızın zulmü her kim yaparsa yapsın bunun cezasını mutlaka çekeceğini açıkça belirtmiştir. Zulmü haram kılan yüce Rabbimiz, zulmedenlere meyletmenin de yanlışlığına işaret ederek;

وَلَا تَرْكَبُوا إِلَىٰ الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ﴿113﴾

“Zulmedenlere meyletmeyin. Yoksa size de ateş dokunur. Sizin Allah’tan başka dostlarınız yoktur. Sonra size yardım da edilmez.”⁴ buyurarak bizleri uyarmıştır. İşte bizler bu uyarıya kulak vererek zulüm yapmak şöyle dursun zulüm yapanlara

¹ Bu konu, Dr. Faruk GÖRGÜLÜ ve Medet ÇOŞKUN’un “Kur’an’dan Öğütler” adlı kitaptaki yazılarından derlenerek hazırlanmıştır.

² Enbiyâ, 21/11-15.

³ En’âm, 6/68, 93; Tevbe, 9/23; Enbiyâ, 21/2-3, 5; Hacc, 22/52-53; Zümer, 39/32.

⁴ Hûd, 11/113.

meyletmekten de uzak durmalıyız. Ayet-i kerimedeki zulmedenlere meyletmek; onların arzularına boyun eğmeyi, onlarla beraber olmayı, dalkavukluk etmeyi, yaptıklarına rıza göstermeyi... ifade eder. Zulmeden kimse çevresinin ve yandaşlarının yardımıyla zulmetme imkânı bulur. Burada kendimizi şöyle bir hesaba çekelim. Acaba bizler, kendimiz başkalarına zulüm anlamına gelecek davranışları yapıyor muyuz? Eğer cevabımız; “Ben zulüm anlamına gelecek bir davranışa sahip değilim” ise, acaba zulmedenlere meylediyor muyuz? Onlara yardımcı oluyor, destek çıkıyor muyuz diye de kendimize sormamız lazımdır. Eğer zulmedenlere destek olabilecek davranışlarımız varsa hemen bunlardan vazgeçmeliyiz. İyi niyetle de olsa, zalimlere meyletme anlamı taşıyan davranışlarda bulunmak dinimizce yasaklanmıştır.

Zulüm denildiği zaman, bir kimsenin bir başkası üzerinde tahakküm kurması ve onun malını zorla elinden alması vb. zorbalığı çağrıştıran söz ve davranışlar akla gelir. Elbette bunlar zulümdür. Ancak zulüm sadece bunlardan ibaret değildir. Haksız yere adam öldürmek⁵, hırsızlık yapmak⁶, başkasının malını gasp etmek⁷, başkasının hakkını faiz ve haksız yollarla elinden almak, mü'minlere baskı ve şiddet uygulamak, onları yaşadıkları yerden çıkarmak⁸, bütün bunlar da zulüm kapsamındadır. Hatta biraz daha çerçeveyi geniş tutarsak insanların diğer insanlara, içinde yaşadıkları topluma ve tabiata, diğer canlılara karşı işledikleri suçlar, haksızlıklar ve tecavüzler de zulümdür. Yine aynı şekilde insan hakları ihlalleri, tabiatın acımasızca tahribi, hayvanların, ormanların, yeşil alanların ve yeraltı zenginliklerinin yağmalanması birer zulümdür. Kişinin hakkını alamaması, başkalarının hakkına engel olmak, rüşvet, torpil veya benzeri yollarla başkalarına ait bir hakkı almak, görevi kötüye kullanmak, emanete ihanet etmek zulümdür. İşte bu tür zulüm ifade eden davranışları yapan insanlara karşı gücümüz yettiği oranda karşı çıkmak ve bu haksızlıkları yapanların safında yer almamak durumundayız.

Şayet zulmedenlere eğilim gösterecek, onların yaptıkları kötülükleri hoş karşılayacak ve onların yanında yer alacak olursak ayetin devamında bizlere ateşin dokunacağı belirtilmektedir. Eğer bizler zulmedene destek olmamız sebebiyle azaba çarptırılacak olursak ve bizlere ateş dokunacak olursa bizi bu ateşten kim kurtaracaktır? Şu halde kendimiz zulmetmediğimiz halde başkalarının zulmüne kalben dahi olsa meyletmemiz sebebiyle ateşin bizlere dokunmasını, azaba çarptırılmayı hangimiz isteriz. Hiçbirimiz bu tür bir davranış sonucu azaba çarptırılmayı arzu etmeyeceğimize göre zalimlere meyletmekten ve onların safında yer almaktan kaçınmamız gerekmektedir. Böyle insanlara karşı sessiz kalmak onlara yaptıkları yanlışlıklara devam etmeleri için cesaret vermek olur. Bizler nerede ve ne zaman olursa olsun yalanla, zorbalıkla ve çeşitli sindirme yöntemleriyle insanların haklarını yiyen, onlara zulmeden kimselerin karşısında olmalıyız. Böyle insanlara karşı sessiz kalmamız, işledikleri suçlara bizim de ortak olmamız anlamına gelir.

Zalimlerin hiçbir yardımcısı bulunmadığı gibi⁹ bunlara meyledenlerin de azaba çarptırılacağı ve Allah tarafından kendilerine yardım edilmeyeceği ayette açıkça belirtilmektedir. Bu kadar açık ayetler karşısında bizler zulüm yapmaya veya zalimin

---

⁵ Mâide, 5/27-29.

⁶ Yusuf, 12/75.

⁷ Sâd, 38/24.

⁸ Hacc, 22/39.

⁹ Hacc, 22/71.

yanında yer almaya nasıl cüret edebiliriz? Şu halde Mehmet Akif'in şu dizelerine kulak verelim:

“Zulmü alkışlayamam, zalimi asla sevemem,
Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem.”

Hiz. Peygamber (s.a.s) de zulmetmememiz gerektiğini şu hadis-i şeriflerle vurgu yapmıştır:

الظُّلْمُ ظُلْمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Zulüm, kıyamet gününde zifiri karanlıklar demektir.”¹⁰

الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْفَرُهُ

“Müslüman, Müslüman'ın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu yardımsız bırakmaz ve onu hor görmez.”¹¹

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ حِينَ بَعَثَهُ إِلَى الْيَمَنِ: ...وَأَتَّقِ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ، فَإِنَّهُ لَيْسَ

بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ

Resûlullah (sav) Muâz b. Cebel'i Yemen'e gönderirken şöyle buyurmuştu: “...Mazlumun bedduasından sakın. Çünkü mazlumun bedduası ile Allah'ın kabulü arasında hiçbir perde yoktur.”¹²

İnsan kendine, ya da karşısındaki kişi veya topluluğa karşı haksızlık ederek zulmeder. Kişinin kendine zulmetmesi, Allah'ı inkâr edip O'nu tanımaması, emir ve yasaklarına riayet etmemesidir. Allah'a kulluk yapmak için yaratılan insanın, Allah'ın istediği gibi değil de nefsinin istediği gibi, başıboş, kuralsız, haramlar ve yasaklar içinde günah işleyerek geçirdiği hayat, kişinin nefsinde zulmetmesi demektir. Allah'ı unutarak yaşayan bir insanın alabileceği en büyük ceza, O'nun Allah tarafından unutulmasıdır. Kur'an'ın ifadesine göre, zulmün en büyüğü Allah'a ortak koşmaktır. Bu husus Kur'an'da Lokman (a.s)'ın oğluna verdiği ilk öğüt olarak şu şekilde belirtilir:

وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴿١٣﴾

“Hani Lokman oğluna öğüt vererek şöyle demişti: ‘Yavrurum! Allah'a ortak koşma! Çünkü ortak koşmak elbette büyük bir zulümdür.’”¹³

Diğer taraftan bazı güç ve imkân sahibi birtakım insanlar, sahip olduklarını kaybetmemek için, yaşadıkları toplumun bireylerine karşı her türlü haksızlığı,

¹⁰ Buhârî, Mezâlim, 8; Müslim, Birr ve Sıla, 57.

¹¹ Müslim, Birr ve Sıla, 32.

¹² Buhârî, Zekât, 63; Müslim, İmân, 29.

¹³ Lokmân, 31/13.

işkenceyi ve eziyeti reva görerek zulmeder ve böylece buldukları konumu korumaya çalışırlar. Bunun en çarpıcı örneklerini peygamberlerin yaşadıkları topluluklardaki iktidar sahiplerinde görmek mümkündür. Hz. Nuh (a.s)'tan tutun, Hûd (a.s), Sâlih (a.s), Lût (a.s), İbrahim (a.s), Musa (a.s), Zekeriya (a.s), İsa (a.s) ve son elçi Hz. Muhammed (s.a.s)'e varıncaya kadar tüm peygamberler, buldukları toplumda her türlü eziyet, zulüm ve işkenceye maruz kalmışlardır.

İslamiyet'in ilk yıllarında, özellikle Mekke döneminde Hz. Peygamber ve onun davetine icabet eden müminlerin, müşrikler tarafından cezalandırılmak istendiğini görüyoruz. Onlar, açlık, susuzluk, şiddet, iftira, boykot gibi zulmün en acımasız örnekleriyle karşılaşmışlardır. İnsanların birbirlerine karşı işleyebilecekleri zulmün en şiddetlisi, insanın en tabi hakkı olan yaşama, inanma, ibadet etme gibi temel haklarının ihlalden kaynaklanan zulümdür.

Kur'an bize, zalimlerin/zulmedenlerin cezasız kalmayacaklarını haber vermektedir. Ancak Allah Teâla, ortada hiçbir neden yokken kullarını cezaya çarptırmaz. Cezayı gerektirecek sebepleri kullar kendileri hazırlarlar. Tarihte azaba uğrayan toplumlara/kavimlere bakıldığında bu gerçek çok daha iyi anlaşılmaktadır. Firavunlar, Nemrutlar, Şeddatlar, Karunlar, Nûh, Lût, Ad ve Semûd kavimleri, kendi davranışları sebebiyle Rabbimiz tarafından cezalandırılarak helak olmuşlar ve böylece tarih sahnesinden silinip gitmişlerdir. Allah Teâla, kulların karşılaşacağı azabın kendileri tarafından kazanıldığını şu ayetlerle ifade eder:

﴿182﴾ ذٰلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ اَيْدِيكُمْ وَاَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ بِظَالَمٍ لِّلْعَبِيدِ

“Bu, kendi ellerinizin (önceden yapıp) gönderdiklerinin karşılığıdır. Allah, kullara asla zulmedici değildir.”¹⁴

﴿33﴾ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللّٰهُ وَلٰكِنْ كَانُوْا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ

“...Allah onlara zulmetmedi, fakat onlar kendilerine zulmediyorlardı.”¹⁵

﴿117﴾ وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرٰى بِظُلْمٍ وَّاَهْلِهَا مُصْلِحُوْنَ

“Rabbin, halkları salih ve ıslah edici kimseler iken memleketleri zulmederek helak etmez.”¹⁶

İşte Allah Teâlâ, izahını yaptığımız ayetlerde, sahip oldukları maddî imkânlarla aldanıp, şımaran, azgınlaşan, zulme dalan, bir türlü iflah olmayan ve bu nedenle günahlara batan, insanlar üzerindeki haksızlık ve baskılarını sürdüren toplumların başlarına gelen felâketleri bizlere hatırlatarak ibret almamızı istemektedir. Söz konusu ayetlerin muhatabı Mekke müşrikleri olmakla birlikte, yaşamış oldukları hayatla topyekûn yok olmayı hak eden milletler için de bir tehdit ve uyarı anlamı taşımaktadır. Yüce Allah, geçmişteki insanların zulüm, haksızlık ve azgınlıkları sebebiyle yok edildiklerini, böylece tarih sahnesinden silinip gittiklerini, yeni nesillerin bu hadiselerden ders almalarını istemektedir. Önceki toplumlar, sahip oldukları her türlü

¹⁴ Âl-i İmrân, 3/182.

¹⁵ Nahl, 16/33.

¹⁶ Hud, 11/117.

imkânları kullanarak başlarına gelen felâketlerden kaçıp kurtulmak istedikleri halde nasıl kurtulamamışlarsa, sonrakilerin de haksızlık ve azgınlık göstermeleri hâlinde aynı sonuçla karşılaşacaklarına işaret edilmektedir.